

**MILLAINEN ON YLÄKOULULAISTEN JA LUKIOLAISTEN MIELESTÄ HYVÄ
LIKUNNANOPETTAJA?**

Jenni Lappi

Liikuntapedagogiikka kandidaatintutkielma

Liikuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2022

TIIVISTELMÄ

Lappi, J. 2022. Millainen on yläkoululaisten ja lukiolaisten mielestä hyvä liikunnanopettaja? Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, liikuntapedagogiikan kandidaatintutkielma, 29 s.

Tämän kandidaatintutkielman tarkoituksena oli selvittää, millainen on hyvä liikunnanopettaja yläkoululaisten ja lukiolaisten näkökulmasta. Tavoitteena oli löytää asiantuntijoiden ja tutkijoiden määritelmiä hyvästä liikunnanopettajasta sekä vertailla yläkoululaisten ja lukiolaisten näkemyksiä. Opettaja on eniten tekemisissä oppilaiden kanssa ja työskentelee heitä varten, joten siksi on tärkeää saada selville oppilaiden näkemyksiä siitä, mitä he toivovat liikunnanopettajaltaan.

Liikunnanopettajan työtä määrittää muun muassa opetussuunnitelmat sekä työnantajan määrittelemät työtehtävät. On tärkeää tietää, mistä liikunnanopettajan työnkuva koostuu, jotta voi ymmärtää, millaisia ominaisuuksia liikunnanopettajan työ vaatii. Erilaisia vaatimuksia voivat asettaa esimerkiksi rehtori, vanhemmat, yhteiskunta tai liikunnanopettaja itse. Tässä työssä ollaan kuitenkin kiinnostuneita siitä, millaisia toiveita oppilailla on hyvälle liikunnanopettajalle. Useissa hyvän liikunnanopettajan ominaisuuksia tarkastelleissa tutkimuksissa oppilaiden toiveet on jaettu kolmeen osa-alueeseen, jotka ovat opettajan opetustaito, persoonallisuus ja vuorovaikutus. Tässä työssä tarkasteltiin seitsemää lukiolaisia ja viittä yläkoululaisia koskevaa tutkimusta, joiden tulosten pohjalta tehtiin yhteenvetoa ja vertailua hyvän liikunnanopettajan ominaisuuksista.

Yläkoululaisten ja lukiolaisten näkemyksissä hyvästä liikunnanopettajasta oli paljon samankaltaisuuksia. Hyvä liikunnanopettaja on oppilaiden mielestä ystävällinen, hauska ja sopivasti sekä rento että jämäkkä. Liikunnanopettajan tulee olla aidosti kiinnostunut oppilaistaan ja vaalia hyvää keskusteluyhteyttä. Myös opetustaitoa arvostettiin, eli liikunnanopettajan tulisi tietää mitä opettaa ja miten saada oppilaat oppimaan. Suurimmat erot yläkoululaisten ja lukiolaisten vastauksissa olivat näkemyksissä opettajan tasapuolisuudesta, lajitaidoista sekä urheilullisesta ulkonäöstä. Yläkoululaiset pitivät hyvän liikunnanopettajan merkkinä sitä, että opettaja on tasapuolinen kaikille ja että hänen lajitaitonsa ovat hyvällä tasolla, kun taas lukiolaiset eivät vastauksissaan maininneet näitä ominaisuuksia tärkeiksi. Yllättävää sen sijaan oli, että lukiolaisten mielestä hyvä liikunnanopettaja on liikunnallisen näköinen, mutta yläkoululaiset eivät pitäneet sitä tärkeänä. Yläkoululaiset ja lukiolaiset ovat kehityksessään eri vaiheissa, mikä voi osaltaan selittää eroja vastauksissa. Yleisesti ottaen erot olivat kuitenkin pieniä ja tämän tutkielman tulokset tukevat aiempia tutkimuksia, joissa on havaittu yleisesti hyväksytyjä hyvän opettajan ominaisuuksia.

Luotettavan ja vertailukelpoisen tiedon varmistamiseksi jatkossa olisi hyvä toteuttaa yläkouluissa ja lukioissa tutkimuksia, joissa käytetään samoja tutkimusmetodeja. Tällöin voidaan saada tarkemmin tietoa siitä, onko yläkoululaisten ja lukiolaisten välillä merkitsevää eroa siinä, millaiseksi he kokevat hyvän liikunnanopettajan. Jatkotutkimuksena voisi selvittää myös mahdollisten erojen syitä.

Asiasanat: liikunnanopettajat, koululiikunta, oppilaslähtöisyys

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1 JOHDANTO.....	1
2 LIIKUNNANOPETTAJAN TYÖNKUVA	3
2.1 Liikunnanopettajan työn ydintehtävät	3
2.2 Liikunta perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelman perusteissa	4
2.3 Hyvän liikunnanopettajan ominaisuudet	6
3 YLÄKOULULAISTEN JA LUKIOLAISTEN NÄKEMYKSIÄ HYVÄSTÄ LIIKUNNANOPETTAJASTA	11
3.1 Opetustaito.....	11
3.1.1 Yläkoululaisten näkemykset liikunnanopettajan opetustaidosta	11
3.1.2 Lukiolaisten näkemykset liikunnanopettajan opetustaidosta	12
3.2 Persoonallisuus	14
3.2.1 Yläkoululaisten näkemykset liikunnanopettajan persoonallisuudesta	14
3.2.2 Lukiolaisten näkemykset liikunnanopettajan persoonallisuudesta.....	15
3.3 Vuorovaikutus	16
3.3.1 Yläkoululaisten näkemykset liikunnanopettajan vuorovaikutuksesta.....	16
3.3.2 Lukiolaisten näkemykset liikunnanopettajan vuorovaikutuksesta	18
4 POHDINTA.....	20

1 JOHDANTO

Hyvän opettajan määrittelemine ei ole helppoa. Kaikilla meillä on kokemusta erilaisista opettajista ja kaikilla on varmasti myös oma näkemyksensä siitä, millainen on mieluisa opettaja. Hyvälle opettajalle on kuitenkin mahdollista löytää yhteisiä nimittäjiä ja sellaisia piirteitä, joita monet arvostavat. Opetusalan Ammattijärjestöllä OAJ:lla oli syksyllä 2021 kampanja nimeltä Tehdään tulevaisuuksia, jonka tarkoituksena oli tuoda esiin opettajan ammatin merkitystä ja vahvistaa opettajuuden arvostusta. Kampanjassa neljä suomalaista julkisuuden henkilöä kertoi heille tärkeästä opettajasta. Näistä tarinoista saattoi löytää samoja hyvän opettajan ominaisuuksia: hyvä opettaja kannustaa, on turvallinen, kohtaa jokaisen oppilaan yksilönä ja hänestä huokuu innostus opettamista kohtaan. (OAJ 2021)

Miksi opettajan sitten tulisi olla hyvä? Eikö riitä, että opettaja osaa opetettavan asian ja pitää oppilaat kurissa? Tässä työssä ollaan kiinnostuneita liikunnanopettajista, ja heidän työtään määrittää muun muassa Perusopetuksen (2014) tai Lukion (2019) opetussuunnitelman perusteet. Molemmissa opetussuunnitelmissa liikunnanopetuksen erääksi keskeiseksi tehtäväksi on määritelty oppilaiden tai opiskelijoiden hyvinvoinnin, myönteisen minäkäsityksen sekä onnistumisen kokemusten tukeminen (LOPS 2019, 333; POPS 2014, 502). Näihin tavoitteisiin ei päästä pelkällä sisällöllisellä aineenhallinnalla, vaan oppilaiden tulee pitää opettajastaan ja nähdä tämä hyvänä ja turvallisena opettajana. Lisäksi opettajalla voi olla kauaskantoisia vaikutuksia oppilaiden elämälle. Kari Uusikylä (2006) toteaa kirjassaan Hyvä, paha opettaja, että moni on voinut saada innostuksen tulevasta urastaan opettajaltaan. Toisaalta moni unelma on voinut särkyä opettajan vähättelyyn (Uusikylä 2006). Myös Lauritsalo (2014, 55) osoittaa väitöskirjaan, että internetin keskustelupaistoilla koululiikuntaan liittyvät mielipiteet, sekä myönteiset että kielteiset, kohdistuivat usein juuri liikunnanopettajaan. Koska liikunnanopettajalla voi olla vaikutusta hyvin moneen asiaan, kuten oppilaiden oppimiseen ja työmarkkinoille suuntautumiseen, on äärimmäisen tärkeää, että oppilaat pitävät liikunnanopettajastaan ja kokevat tämän olevan mukava ja turvallinen aikuinen.

Kysymykseen siitä, millainen on hyvä opettaja, on yritetty löytää vastausta jo antiikin Kreikassa (Raufelder ym. 2016, 31). Sittemmin hyvän opettajan ominaisuuksia on pyritty kartoittamaan niin kansainvälisesti kuin kansallisestikin erilaisia tutkimusmenetelmiä käyttäen. Yhtä täydellisen opettajan muotokuvaa ei kuitenkaan ole olemassakaan, sillä erilaiset oppijat arvostavat opettajassaan erilaisia ominaisuuksia. Tärkeinä pidettyihin asioihin voi vaikuttaa

esimerkiksi oppilaan ikä (Ryan ym. 2003) tai sukupuoli (Zalech 2011). Oppilaat eivät myöskään ole ainoita, jotka määrittelevät hyvää opettajuutta. Esimerkiksi rehtorilla, opettajakollegoilla tai vanhemmilla voi olla erilainen käsitys hyvästä opettajasta kuin oppilailla. Monissa aiheeseen liittyvissä katsauksissa on pyritty hahmottelemaan täydellisen opettajakuvan sijaan sellaisia hyvään opettajaan liitettäviä ominaisuuksia, jotka yleisesti moni voi hyväksyä (esim. Moore 2004; Raufelder ym. 2016; Uusikylä 2006).

Oppilaiden näkemyksiä hyvästä liikunnanopettajasta on tutkittu Suomessa varsin vähän. Tässä työssä keskitytään nimenomaan oppilasnäkökulmaan, koska opettaja on koulussa oppilaita varten ja oppilaat tietävät parhaiten, mitä he toivovat hyvältä liikunnanopettajalta. Suomessa aihetta on tutkittu lähinnä pro gradu -tutkielmissa. Oppilaiden näkemyksiä hyvästä liikunnanopettajasta ovat laajimmin selvittäneet Lamminaho-Saarinen (2019) yläkoululaisten sekä Kaukanen ja Ketola (2000) lukiolaisten osalta. Kansainvälisissä tutkimuksissa aihetta on lähestytty eri näkökulmista, kuten liikunnanopettajan välittämisen ja huolenpidon (Ravizza 2005) tai oppilaiden liikunnanopettajaa koskevien mielikuvien (Cirit & Gölünük Başpınar 2021) kautta. Tässä tutkielmassa ollaan kiinnostuneita erityisesti yläkoululaisten ja lukiolaisten mielipiteistä ja niiden eroista, jonka vuoksi Ryanin ym. (2003) tutkimus oli merkittävä. Ryan ym. (2003) vertasi omia tuloksiaan yläkoululaisten näkemyksistä hyvästä liikunnanopettajasta aiemmin tehtyyn vastaavaan tutkimukseen lukiolaisia koskien. Suurimmassa osassa alan tutkimuksia oli aineistonkeruumenetelmänä käytetty ainekirjoitusta tai kyselylomaketta.

Tämän työn tarkoituksena on selvittää, miten oppilaat määrittelevät hyvän liikunnanopettajan. Liikunnanopettajakoulutuksessa keskitytään moniin opettamiseen liittyviin seikkoihin, kuten opettajaopiskelijan omiin lajitaitoihin ja palautteenantoon. Opettajana kehittymisen kannalta olisi kuitenkin mielenkiintoista saada selville, mitkä asiat hyvässä liikunnanopettajassa ovat oppilaiden mielestä niitä tärkeimpiä. Suurin osa liikunnanopettajista toimii yläkoulussa tai lukiossa (Mäkelä ym. 2012, 69; Similä & Simola 2013, 49–50). Niinpä oppilaiden näkemyksiä hyvästä liikunnanopettajasta selvitetään erikseen yläkoulun ja lukion osalta ja pyritään tunnistamaan yhtäläisyyksiä ja eroja oppilaiden vastauksissa. Halutessaan liikunnanopettaja voi hyödyntää tämän katsauksen tuloksia ja pyrkiä kehittämään opetustaan yhä paremmin eri oppilas- tai opiskelijaryhmille sopivaksi.

2 LIKUNNANOPETTAJAN TYÖNKUVA

Koulujen liikunnanopetusta, kuten muutakin opetusta, ohjaavat lakien ja asetusten lisäksi valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet (Koivula ym. 2017, 256). Perusopetuksen opetussuunnitelman (2014, 502) mukaan liikunnan oppiaineen keskeisenä tehtävänä on kasvattaa oppilaita liikkumaan sekä kasvattaa heitä liikunnan avulla. Tätä tehtävää voidaankin pitää myös liikunnanopettajan työnkuvan keskeisenä sisältönä (Mäkelä ym. 2012, 68).

Koulutuksen sekä koko yhteiskunnan kehittämisen kannalta opetussuunnitelman säännöllinen uudistaminen on tärkeää (Soini ym. 2017, 35). Opetussuunnitelman uudistuminen johtaa myös liikunnanopettajan työnkuvan jatkuvaan muuttumiseen ja laajenemiseen (Salin ym. 2017, 565). Nykypäivänä liikunnanopettajan työkuva koostuu useista eri tehtävistä liikuntatunneilla ja niiden ulkopuolella. Liikunnanopettajan työ vaatii opettajalta monenlaisia taitoja ja valmiuksia. Jotta voidaan ymmärtää hyvään opettajuuteen vaikuttavia tekijöitä, on ensin tarpeen pureutua liikunnanopettajan työkuvaan ja liikunnanopettajalta vaadittuihin ominaisuuksiin.

2.1 Liikunnanopettajan työn ydintehtävät

Liikunnanopettajan yleisimmät työtehtävät ovat itse liikunnanopetus ja sen suunnittelu (Huhtiniemi 2011, 44–46; Mäkelä ym. 2012, 70). Liikunnanopettajat kokevat saaneensa näihin työtehtäviin myös parhaat eväät liikunnanopettajakoulutuksesta (Huhtiniemi 2011, 51–53). Opetuksen suunnittelu ei suoraan näy oppilaille, vaan se ilmenee heille yleensä välillisesti tunnin toteutuksessa. Liikunnanopetus taas on oppilaille yksi liikunnanopettajan näkyvimmistä tehtävistä, joten oppilaiden näkemykset hyvästä liikunnanopettajasta todennäköisesti perustuvat pitkälti siihen, mitä he kokevat liikuntatunneilla. Muita oppilaille näkyviä liikunnanopettajan työtehtäviä ovat muun muassa valvonta, luokkaopetus (usein terveystiedon), ryhmänohjaus sekä mahdollisten kerhojen, leirikoulujen ja liikuntatapahtumien järjestäminen (Huhtiniemi 2011, 44–46; Mäkelä ym. 2012, 70).

Oppilaiden näkemyksiin hyvästä liikunnanopettajasta voivat vaikuttaa myös opettajan tapa hoitaa sellaiset työtehtävät, jotka eivät suoraan näy oppilaalle. Yksi tällainen oppilaalle näkymättömämpi opetukseen kuuluva osa on arviointi, joka on liikunnanopettajien kolmanneksi yleisin työtehtävä (Huhtiniemi 2011, 44–46). Toki formatiivinen arviointi

näyttäytyy oppilaille ohjauksen ja kannustuksen muodossa (Opetushallitus 2022b), mutta summatiivisen arvioinnin prosessia oppilas ei välttämättä näe ennen kuin vasta todistuksen numerossa. Oppilaat toivovat opettajalta oikeudenmukaisuutta ja reilua liikunnan arvioinnissa (Kaukanen & Ketola 2000 31–34; Lamminaho-Saarinen 2019, 39). Jotta oppilaat voivat kokea arvioinnin olevan reilua, tulisi heidän olla tietoisia liikunnan arviointikriteereistä. Kollinin (2019) pro gradussa tehtyjen haastattelujen perusteella kuudesluokkalaisten nuorten (n=15) näkemykset liikunnan arvioinnin kohteista olivat puutteellisia. Hatarat käsitykset liikunnan arviointikriteereistä voivat osaltaan vaikuttaa oppilaiden näkemyksiin opettajastaan.

Liikunnanopettajan työnkuvaan kuuluu myös paljon muita tehtäviä, jotka eivät välttämättä suoraan näy oppilaille. Näihin kuuluvat muun muassa kokoukset, välineiden kunnossapito, tilavaraukset, juhlaohjelmien suunnittelu ja yhteydenpito koulun ulkopuolelle (Huhtiniemi 2011 44–46; Mäkelä ym. 2012, 70). Työnkuva on viime aikoina laajentunut niin, että liikunnanopettaja on parhaimmillaan ”laaja-alainen fyysisen hyvinvoinnin ammattilainen, joka edistää koko työyhteisönsä hyvinvointia”. Liikunnanopettajan toivotaan luovan kouluun liikunnallista toimintakulttuuria sekä oppilaille että opettajille. (Salin ym. 2017, 565)

Liikunnanopettajan työnkuva on siis vaihteleva ja moninainen. Koska oppilaiden näkemykset hyvästä liikunnanopettajasta perustuvat lähinnä sille, mitä he itse näkevät ja kokevat, käsitellään tässä työssä hyvää liikunnanopettajaa juuri käytännön liikunnanopetuksen kontekstissa. Esimerkiksi rehtoreiden näkemykset hyvän liikunnanopettajan ominaisuuksista voivat olla hyvinkin erilaisia oppilaiden näkemyksiin verrattuna. Oppilaiden mielestä hyvä opettaja ei siis välttämättä ole hyvä kollega tai hyvä työntekijä, vaikka nämä eivät toisiaan suljakaan pois.

2.2 Liikunta perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelman perusteissa

Perusopetuksen vuosiluokilla 7–9 liikunnan tehtäväksi on määritelty vaikuttaa ”oppilaiden hyvinvointiin tukemalla fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä sekä myönteistä suhtautumista omaan kehoon” (POPS 2014, 502). Lukiossa liikunnanopetuksen tehtävänä taas on tarjota opiskelijalle sellaisia tietoja ja taitoja, joiden avulla hän pystyy itse ylläpitämään ja kehittämään fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointiaan ja toimintakykyään (LOPS 2019, 333). Liikunnanopettajan työtä määrittää oppiaineen tehtävän lisäksi opetussuunnitelmassa

täsmennetyt liikunnan oppiaineen tai tietyn moduulin tavoitteet, arviointi sekä keskeiset sisältöalueet. Näiden ohella liikunnanopettajan työtä ohjaa opetussuunnitelman arvopohja sekä perusopetuksen yleiset tavoitteet ja tehtävät. Opetussuunnitelmat antavat kehyksen tuntien suunnittelulle ja auttavat opettajaa käytännön työn toteuttamisessa. (Koponen 2017, 556–557) Peruskoulun vuosiluokilla 7–9 liikunnanopetuksen pääpaino on osittain eri asioissa kuin lukion pakollisissa liikuntamoduuleissa. Tämä vaikuttaa opettajan tekemiin valintoihin ja toimintaan, millä taas voi olla vaikutusta oppilaiden käsityksiin liikunnanopettajastaan.

Peruskoulun vuosiluokat 7–9. Vuosiluokilla 7–9 liikunnan pääpaino on perustaitojen soveltamisessa ja fyysisten ominaisuuksien harjoittamisen opiskelussa (POPS 2014, 502). Erityisen tärkeää olisi opetussuunnitelman (2014, 502) mukaan myös vahvistaa oppilaiden myönteistä minäkäsitystä ja oman muuttuvan kehon hyväksymistä. Murrosiän tuomat voimakkaat muutokset kehossa ja mielessä aiheuttavat monille nuorille epävarmuutta ja ahdistusta (Ojanen & Liukkonen 2017, 222). Liukkonen ym. (2010, 298) mukaan opettajan luomalla sosio-emotionaalilla ilmapiirillä on suuri merkitys oppilaiden kokemalle psyykkiselle turvallisuudelle liikuntatunneilla. Yläkoulussa liikunnanopetuksen tulisi tukea oppilaiden hyvinvointia, osallisuutta ja kasvua itsenäisyyteen sekä kannustaa omaehtoiseen liikkumiseen (POPS 2014, 502). Näiden monipuolisten tavoitteiden toteutumiseksi opettajalta vaaditaan hyväksyntää ja ymmärrystä erilaisia oppijoita kohtaan sekä kykyä tukea heidän vuorovaikutustaitojensa kehittymistä (OAJ 2020). Kokkonen (2017, 199) esittää, että liikunnan opetussuunnitelman tavoitealueeseen 11 liittyvä liikuntatunneilla viihtyminen ja myönteisten liikuntakokemusten saaminen on pitkälti liikunnanopettajan tunne- ja ihmissuhdetaitojen varassa.

Lukio. Lukiossa liikunnanopetuksen tehtäviin kuuluu opiskelijoiden hyvinvoinnin, kehityksen ja oppimisen tukeminen. Opetuksen tavoitteena on ohjata opiskelijaa ottamaan vastuuta fyysisestä aktiivisuudestaan sekä toiminta- ja opiskelukyvystään. (LOPS 2019, 333) Vaikka opiskelijoita ohjataankin itseohjautuvuuteen ja vastuunottoon, on opettajalla suuri merkitys kannustamisessa ja tuen antamisessa. Koska pääpaino on kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemisessa, vaaditaan opettajalta taitoa ottaa huomioon kaikki hyvinvoinnin osa-alueet opetuksessaan. Myös lukiossa liikunta on tärkeä väline myönteisen minäkuvan ja kehosuhteen rakentamisessa (LOPS 2019, 333). Liikunnanopettaja voi tukea näitä tavoitteita luomalla mahdollisuuksia positiivisille oppimiskokemuksille (Opetushallitus 2022a, 13–17). Liikunnan olisi tarkoitus tuottaa iloa, onnistumisia ja liikunnallista pätevyyttä (LOPS 2019, 333).

Opiskelijoiden mielestä hyvän liikunnanopettajan tunneilla näiden tavoitteiden toteutuminen on mahdollista (Kaukanen & Ketola 2000, 19, 25). Lukion opetussuunnitelman (2019, 333) mukaan lukion liikunnalla tulisi edistää myös tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Hyvän opettajan tunnuspiirteitä kysyttäessä nousee usein esille tasapuolisuus ja oikeudenmukaisuus (esim. Kaukanen & Ketola 2000, 65; Lamminaho-Saarinen 2019, 39; Raufelder ym. 2016, 36), joten opettaja voi omalla toiminnallaan vaikuttaa tämän tavoitteen toteutumiseen.

2.3 Hyvän liikunnanopettajan ominaisuudet

Liikunnanopettajan työ, kuten muutkin työtehtävät, vaatii työntekijältä erilaisia ominaisuuksia, kuten ystävällisyyttä ja tasapuolisuutta (Lamminaho-Saarinen 2019; Sparks ym. 2015). Näitä hyvän opettajan ominaisuuksia voidaan jaotella eri tavoin. Esimerkiksi Highet on jo 1950-luvulla asettanut hyvälle opettajalle kolme vaatimusta, joiden mukaan opettajan tulee olla sellainen, joka tietää mitä opettaa, pitää opetettavasta oppiaineestaan sekä pitää oppilaistaan (Uusikylä 2007, 59).

Useissa suomalaisissa hyvään liikunnanopettajuuteen liittyvissä pro graduissa liikunnanopettajalta vaadittavat ominaisuudet on jaettu kolmeen luokkaan, joista käytetään hieman eri nimityksiä, mutta pääpiirteittäin ne ovat 1) opetustaito, 2) persoonallisuus ja 3) vuorovaikutus (esim. Kaukanen & Ketola 2000; Lamminaho-Saarinen 2019; Mattila 2019; Wirkkala 2002). Kansainvälisistä tutkimuksista saadut yksittäiset tulokset voidaan hyvin sijoittaa näihin luokkiin, vaikka niissä tuloksia ei juurikaan ole luokiteltu. Luokittelu on jossakin määrin tulkinnanvaraista ja riippuu kunkin tutkijan tekemistä valinnoista. Esimerkiksi Lamminaho-Saarinen (2019, 39) on luokitellut opettajan kannustamisen kuuluvan vuorovaikutusosaamiseen, kun taas Kaukanen ja Ketola (2000, 68) ovat tulkinneet kannustavuuden olevan osa persoonallisuutta. Mahdollisesti kannustavuuteen vaikuttaakin sekä opettajan vuorovaikutustaidot että persoonallisuus. Luokat ovat siis osittain limittäisiä, mikä tekee luokittelusta haastavaa. Nämä luokat ovat kuitenkin useissa tutkimuksissa osoittautuneet toimiviksi tavoiksi jäsentää aineistoa, joten tässäkin työssä hyvän liikunnanopettajan ominaisuudet on luokiteltu opetustaitoon, persoonallisuuteen ja vuorovaikutukseen.

Opetustaito. Lee Shulman kehitti 1980-luvulla opetustaidon käsitteen (*pedagogical content knowledge*). Hänen mukaansa opetustaidossa sisällön hallinta ja pedagogiikka yhdistyvät

tavalla, joka luo ymmärrystä siitä, miten erilaisten oppijoiden tarpeet voidaan ottaa huomioon opetuksessa. Asiantuntijoita ja opettajia erottaa toisistaan juuri opetustaito: sen lisäksi, että opettaja tietää mitä opettaa, hän tietää, miten opettaa. (Shulman 1987, 8) Shulmanin kehittämän käsitteen pohjalta Gess-Newsome (1999) lähti muodostamaan kahta teoreettista mallia opetustaidon tutkimisen helpottamiseksi. Molemmissa malleissa keskiössä ovat sisällöllinen osaaminen, pedagoginen taitavuus ja kontekstuaalinen ymmärrys (Gess-Newsome 1999, 10–12). Myös Ball ym. (2008) ovat kehittäneet Shulmanin käsitteen pohjalta oman mallinsa, jossa opetustaito on jaettu sisällön ja opettamisen, sisällön ja oppilaiden sekä spesifin sisällön tuntemukseen.

Ballin ym. mallia on käytetty kansainvälisesti paljon tutkittaessa opetustaitoa liikunnanopetuksessa (Backman & Barker 2020, 454). Backman ja Barker (2020) kuitenkin korostavat, että liikunnanopetuksessa opetustaitoon kuuluu paljon muutakin kuin opettajan oma sisällön tuntemus ja sen siirtäminen oppilaille. Heidän mukaansa opetustaitoon kuuluu myös esimerkiksi monipuolisten liikuntatuntien toteuttaminen, eettiset valinnat tunneilla sekä oppilaiden tunteiden ja toiminnan tulkitseminen (Backman & Barker 2020). Suomessa liikuntataitojen oppimista tutkineen Jaakkolan (2017, 351–359) mukaan liikuntataitoja opettaessa tulee opettajalla olla muun muassa kyky motivoida oppilaita, maksimoida toiminnan määrä sekä luoda tunneille monipuolista tekemistä. Liikunnan opetustaito koostuu siis monista eri tekijöistä. Seuraavaksi esitellään tarkemmin liikunnan opetustaitoon liittyviä tekijöitä, jotka vaikuttavat oppilaiden käsityksiin hyvästä opettajasta.

Roberts ja Treasure (2012) pitävät liikuntataitojen oppimisen lähtökohtana motivaatiota. Oppilaiden motivaatioon ja sitä kautta oppimiseen vaikuttaa opettajan tekemät pedagogiset ja didaktiset ratkaisut. Hyvä liikunnanopettaja onnistuu luomaan oppimiselle motivoivat olosuhteet muun muassa muokkaamalla liikuntatilanteiden sosiaalista ilmapiiriä niin, että se tukee oppilaiden sisäisen motivaation syntymistä. (Liukkonen & Jaakkola 2017, 293) Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014, 502) mukaan opettajan tulisi luoda edellytyksiä hyvälle sosiaaliselle ilmapiirille senkin takia, että liikunta voisi tarjota mahdollisuuksia iloon, osallisuuteen, sosiaalisuuteen sekä toisten auttamiseen. Liikunnanopettaja on keskeisessä roolissa liikuntatuntien ilmapiirin luomisessa (Ivaškienė ym. 2017, 18).

Liikunnanopettajan tulisi järjestää liikuntatunneille monipuolista ja vaihtelevaa tekemistä. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014, 502) korostetaan, että liikunnanopetuksessa tulisi hyödyntää vaihtelevasti eri liikuntaympäristöjä ja opettaa monipuolisesti motorisia perustaitoja. Monipuolinen ja vuorovaikutteinen opetus tukee muun muassa taitojen oppimista ja oppilaiden hyvinvointia sekä luo valmiuksia liikunnalliseen elämäntapaan (POPS 2014, 502–507). Muun muassa Kaukasen ja Ketolan (2000, 63), Lamminaho-Saarisen (2019, 43) ja Wirkkalan (2002, 18) pro gradu -tutkielmien tuloksista ilmenee, että oppilaat myös toivovat liikuntatunneilta monipuolista ja vaihtelevaa sisältöä. Vaihtelevuutta toivotaan myös opetusmenetelmiin (Kaukanen & Ketola 2000, 21–23; Lamminaho-Saarinen 2019, 43). Heikinaro-Johanssonin ja Lyyran (2018, 14) mukaan menestyvä opettaja hallitsee erilaisia opetusmenetelmiä ja pystyy työtapoja varioimalla edistämään liikunnan kasvatuksellisia tavoitteita.

Motivoinnin, positiivisen ilmapiirin luomisen ja monipuolisuuden lisäksi opettajan opetustaitoon liittyy liikunnanopettajan käytännön tehtävät opetustapahtuman aikana. Näitä tehtäviä ovat muun muassa järjestelytehtävät, tehtävien selittäminen ja palautteen antaminen (Heikinaro-Johansson & Lyyra 2018, 29–35). Myös eriyttäminen kuuluu liikunnanopettajan tehtäviin (POPS 2014, 504) ja kykyyn huomioida oppilaan yksilölliset tarpeet vaikuttaa opettajan hyvään oppilaantuntemukseen sekä kykyyn havainnoida oppilaiden liikkumista (Huovinen & Rintala 2017, 414). Järjestelytehtäviin kuuluu organisointi ja järjestyksen ylläpitäminen. Oppilaiden oppimisen ja aktiivisen ajan lisäämiseksi liikunnanopettajan tulisi luoda tunneille selkeät toimintamallit sekä osallistaa oppilaita järjestelyihin (Heikinaro-Johansson & Lyyra 2018, 29–30).

Tehtävien ohjeistukset opettaja antaa useimmiten sanallisesti, mutta ohjeita voi antaa myös esimerkiksi kuvien, videoiden tai näyttöjen muodossa (Jaakkola & Mononen 2017, 320). Ohjeiden annossa tärkeää on, että selitys on riittävän selkeä ja se kohdistuu olennaisiin suorituskohtiin. Ohjeistus ei saisi olla kovin pitkä, ja oppilaiden motivoimiseksi opettajan on tärkeää perustella, miksi harjoitetta tehdään (Heikinaro-Johansson & Lyyra 2018, 30). Monipuolisilla ohjeenantomenetelmillä opettaja voi varmistaa, että erilaiset oppijat ymmärtävät tehtävänannon (Jaakkola & Mononen 2017, 320). Vaihtelevien ohjeenantotapojen lisäksi Heikinaro-Johanssonin ja Lyyran (2018, 30) mukaan yksi ammattitaitoisen opettajan merkki on se, että hän osaa jaksoitella ohjeistuksen sopiviksi kokonaisuuksiksi.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa liikunnan tavoitteisiin kehoitetaan pyrkimään monipuolisella, kannustavalla ja ohjaavalla palautteella. Palautteessa tulee ottaa huomioon oppilaiden yksilölliset vahvuudet ja kehittämistarpeet niitä tukien. (POPS 2014, 502–504) Palaute voi vaikuttaa muun muassa käyttäytymiseen ja oppimistuloksiin sekä motivoida ja rohkaista (Mosston & Ashworth 2008, 28–29). Pedagogisesti taitava liikunnanopettaja ymmärtää, milloin on korjaavan ja milloin taas positiivisen, kannustavan palautteen aika. Taitava opettaja osaa myös arvioida, miksi jokin suoritus ei onnistunut ja miten suoritusta voisi parantaa. (Heikinaro-Johansson & Lyyra 2018, 34) Mosston ja Ashworth (2008, 28–29) korostavat, että palautteella voi olla myös negatiivisia vaikutuksia, kuten kokemus nolatuksi tulemisesta tai lannistamisesta. Siksi on tärkeää, että opettaja tuntee oppilaansa ja osaa antaa heidän oppimisensa kannalta mielekästä palautetta.

Eriyttämällä tarkoitetaan opetusta, jossa opettaja muokkaa opetusta oppilaiden tarpeiden ja osaamistasojen mukaan heille sopivaksi (Tomlinson 2005, 263). Eriyttämisen tavoitteena on tehostaa jokaisen yksilön oppimista ja kasvua (Tomlinson 2001, 22). Opettajan tehtävänä on tarjota oppilaille sopivia yksilöllisiä haasteita sekä mahdollisuuksia onnistumiseen ja uusien taitojen oppimiseen. Ammattitaitoinen opettaja eriyttää toimintaa jatkuvasti ja huomaamattomasti. Liikunnanopettajan tulisi tuntea oppilaansa, jotta hän tietää, millä tavoin voi tukea parhaiten kunkin oppilaan oppimista. (Huovinen & Rintala 2017, 410–412) Oppilaat myös toivovat opettajilta yksilöllistä kohtelua ja oppilaiden erilaisuuden huomioimista (Lamminaho-Saarinen 2019, 39; Raufelder ym. 2016, 34; Ravizza 2005, 48)

Persoonallisuus. Psykologi Gordon W. Allport (1937, 48) on määritellyt persoonallisuuden olevan ”yksilön psyykkisistä ja fyysisistä tekijöistä rakentuva dynaaminen järjestelmä, joka selittää yksilön tapoja suhtautua ympäristöönsä”. Ihmisen persoonallisuus muovautuu synnynnäisestä temperamentista kokemusten, kypsymisen ja ympäristön muokkaavan vaikutuksen kautta (Keltinkangas-Järvinen 2004, 197). Hyvän opettajan ominaisuuksia tutkittaessa esille nousee usein opettajan persoonallisuuteen liittyviä tekijöitä, kuten huumorintajuisuus tai iloisuus (esim. Kaukanen & Ketola 2000; Lamminaho-Saarinen 2019; Mattila 2019; Sparks ym. 2015). Yleisesti ottaen ihanneopettajan henkilökuvaan voidaan liittää lähes kaikki yleisesti arvostetut persoonallisuuspiirteet (Viljanen 1992, 56). Baro ja Buragohain (2014) vertasivat tutkimuksessaan liikunnanopettajien (n=50) ja yleissivistävien opettajien (*general education teachers*) (n=50) persoonallisuuspiirteitä. Liikunnanopettajien ja yleissivistävien opettajien persoonallisuuspiirteissä ei löytynyt merkittävää eroa, mutta

liikunnanopettajien havaittiin olevan ulospäinsuuntautuneempia (Baro & Buragohain 2014). Mitään tiettyä persoonallisuusvaatimusta ei liikunnanopettajan työhön kuitenkaan ole. Hyviä opettajia on monenlaisia ja erilaisille oppilastyypeille sopivat parhaiten erilaiset opettajapersoonallisuudet (Uusikylä 2006, 57).

Vuorovaikutus. Opetuksen määritelmässä korostuu usein vuorovaikutus (Heikinaro-Johansson & Lyyra 2018, 26). Esimerkiksi Lahdes (1997, 14) on määritellyt opetuksen olevan ”kasvatustavoitteista johdettavaa tarkoituksellista ja suunniteltua opettajan ja oppilaiden välistä sosiaalista, vuorovaikutuksellista toimintaa, jonka tarkoituksena on luoda oppilaalle edellytykset oppimisen avulla tavoitteiden saavuttamiseen”. Vuorovaikutus on siis erottamaton osa opettamista ja oppimista. Tässä työssä vuorovaikutusta käsitellään opettajan vuorovaikutustaitoina. Gordon (2006) esittelee opettajalta vaadittavia vuorovaikutustaitoja, joita ovat hänen mukaansa kuuntelun taidot, itseilmaisu minäviestien avulla sekä ongelmanratkaisutaidot. Opettajien itsensä mielestä keskeisiä vuorovaikutuksellisia taitoja opettajan työssä ovat esimerkiksi ongelmanratkaisutaidot sekä kyky tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa. Oppimisen ja luottamuksen kannalta opettajat kokevat hedelmälliseksi sen, että voivat tutustua oppilaisiin henkilökohtaisella tasolla. Oppilaantuntemuksen lisäksi opettajan oma itsetuntemus koetaan tärkeäksi helpottamaan vuorovaikutustilanteita. (Kiviniemi 2000, 75–76) Oppilaat taas näkevät opettajan ja oppilaan välisessä vuorovaikutuksessa tärkeiksi muun muassa huomioiduksi tulemisen (Lamminaho-Saarinen 2019, 39; Raufelder ym. 2016, 34), kannustamisen (Lamminaho-Saarinen 2019, 39; Mattila 2019, 63) ja oppilaiden mielipiteen huomioonottamisen (Ivaškienė ym. 2017, 15–16; Kaukanen & Ketola 2000, 67).

3 YLÄKOULULAISTEN JA LUKIOLAISTEN NÄKEMYKSIÄ HYVÄSTÄ LIKUNNANOPETTAJASTA

Monet tutkijat ovat aikojen saatossa pyrkineet määrittelemään sitä, millainen on hyvä opettaja. Hyvän liikunnanopettajan muotokuvaa on hahmoteltu vähemmän, mutta siitäkin löytyy sekä kansainvälistä että kotimaista tutkimusta. Viime vuosien kotimainen tutkimus tosin on painottunut melko paljon pro gradu -tutkielmiin. Kaksi tämän työn kannalta merkittävintä hyvän liikunnanopettajan ominaisuuksia selvittänyttä pro gradu -tutkielmaa ovat Lamminaho-Saarisen (2019) yläkoululaisia koskeva sekä Kaukasen ja Ketolan (2000) lukiolaisia käsittelevä tutkielma. Molemmissa tutkimuksissa aineistonkeruumenetelmänä käytettiin avointa ainekirjoitusta, jossa vastattiin kysymykseen, millainen on hyvä liikunnanopettaja (Kaukanen & Ketola 2000, 13; Lamminaho-Saarinen 2019, 34). Tuloksia vertailtaessa tulee kuitenkin ottaa huomioon, että tutkimusten välillä on lähes 20 vuotta aikaa, mikä voi osaltaan vaikuttaa tuloksiin. Kaukasen ja Ketolan tutkimuksessa otos (n=147) oli myös huomattavasti suurempi kuin Lamminaho-Saarisella (n=47).

Hyvän opettajan ominaisuuksia ovat eri tutkimuksissa kuvailleet niin opettajat itse, opettajaopiskelijat kuin oppilaatkin. Raufelderin ym. (2016, 31–32) mukaan liian harvoin tutkimuksissa on huomioitu oppilasnäkökulma, vaikka oppilaat nimenomaan ovat niitä, jotka ovat päivittäin tekemisissä opettajien kanssa. Oppilaiden näkökulmaa on kuitenkin jonkin verran tutkittu, ja tähän lukuun on koottu eri tutkimuksista yhteen oppilaiden käsityksiä hyvästä liikunnanopettajista. Lisäksi tämän luvun tarkoituksena on selvittää, löytyykö yläkoululaisten ja lukiolaisten näkemyksistä eroavaisuuksia.

3.1 Opetustaito

3.1.1 Yläkoululaisten näkemykset liikunnanopettajan opetustaidosta

Kysyttäessä yläkoululaisilta nuorilta hyvän opettajan ominaisuuksista, tulee usein esiin opettajan opetustaitoon liittyviä seikkoja. Esimerkiksi Raufelderin ym. (2016, 35) tutkiessa oppilaiden näkemyksiä hyvistä ja huonoista opettajista, jokaisen 86 oppilaan vastauksessa hyvästä opettajasta mainittiin opetustaitoon liittyviä seikkoja. Oppilaiden mielestä hyvä opettaja on sellainen, joka osaa motivoida, opettaa asiat selkeästi ja toteuttaa monipuolisia

tunteja (Raufelder ym. 2016, 35–36). Myös Lamminaho-Saarisen (2019) pro gradu -tutkielmassa, joka käsitteli nimenomaan oppilaiden käsityksiä hyvästä liikunnanopettajasta, korostui monipuolisuuden merkitys. Monipuolisuuden tulisi seitsemäsluokkalaisten oppilaiden (n=47) mielestä näkyä sekä liikuntatuntien aiheissa että opetusmenetelmien ja oppimisympäristöjen valinnassa. Lisäksi hyvän liikunnanopettajan merkkeinä pidettiin sitä, että opettaja tietää paljon eri lajeista, osaa opettaa, ottaa huomioon jokaisen oppilaan lähtötason ja on tarpeen tullen tiukka. (Lamminaho-Saarinen 2019, 43) Saman suuntaisia tuloksia osoittaa Mattilan pro gradun tulokset samalta vuodelta; hänen tutkimuksessaan 8.–9. luokkalaisten oppilaiden (n=15) viihtymiseen liikuntatunnilla vaikutti muun muassa opettajan omat taidot sekä taito opettaa niitä eteenpäin. Oppilaiden vastauksissa korostui myös opettajan kyky ylläpitää järjestystä tunneilla, jotta välttyttäisiin sekamelskalta ja eräänkin oppilaan mukaan ilman tarpeeksi tiukkaa opettajaa ”*sitte olis iha eläintarha se koko homma*” (Mattila 2019, 61–63).

Dean Ravizza (2005) tutki väitöskirjassaan kahdentoista 13–14-vuotiaan oppilaan mielikuvia välittävästä liikunnanopettajasta. Virginiassa toteutetussa tutkimuksessa oppilaat liittivät välittävään liikunnanopettajaan sellaisia opetustaitoon liittyviä ominaisuuksia kuin tehtävien selkeä selitys, palautteenanto, auttaminen ja hauskojen sekä tarkoituksenmukaisten tuntien pitäminen (Ravizza 2005, 49–50). Oppilaista välittäminen on usein liitetty hyvään opettajaan (esim. Shen ym. 2012; Thayer-Bacon & Bacon 1996), joten Ravizzan tuloksia voidaan soveltaa kuvailemaan hyvän liikunnanopettajan ominaisuuksia. Myös Sparksin ym. (2015, 16) mukaan oppilaat (n=48) pitävät hyvänä liikunnanopettajana sellaista, joka auttaa oppilaita ymmärtämään opeteltavan asian ja sen myötä kehittymään. Opetustaitoisella opettajalla on oppilaiden mukaan lisäksi kyky aistia luokan ilmapiiriä ja suhteuttaa opetustaan sen mukaan (Sparks ym. 2015, 17).

3.1.2 Lukiolaisten näkemykset liikunnanopettajan opetustaidosta

Lukion puolella hyvän liikunnanopettajan ominaisuuksia ovat pro gradu -tutkielmassaan tutkineet Kaukanen ja Ketola. Heidän tutkimuksessaan neljäsosa opiskelijoista koki hyvän ja ammattitaitoisien liikunnanopettajan merkiksi sen, että opettaja suunnittelee tunnit etukäteen. Huolellisen suunnittelun avulla hyvä liikunnanopettaja osaa toteuttaa monipuolisia ja sopivan haastavia liikuntatunteja. Liian yksitoikkoiset tunnit tappavat lukiolaisten mukaan motivaation.

Hyvä liikunnanopettaja ottaa opiskelijat mukaan suunnitteluun, mikä osaltaan lisää opiskelijoiden motivaatiota ja sitoutuneisuutta. Vaihtelevuutta toivottiin sisältöjen lisäksi myös opetustyyliin, jotta opettaja voisi ottaa huomioon erilaiset oppijat. Hyvä liikunnanopettaja osaakin ottaa huomioon sen, että kaikki eivät ole yhtä hyviä liikunnassa eikä kukaan voi osata kaikkea. (Kaukanen & Ketola 2000, 63–66)

Ivaškienė ym. (2017) tutkivat liettualaisten 15–16-vuotiaiden asenteita liikunnanopettajaansa kohtaan (n=300). Vastauksista ilmeni, että miellyttävän liikunnanopettajan merkkejä olivat hyvät tiedot opetettavasta aineesta sekä opiskelijoiden mielipiteen huomioon ottaminen. Epämiellyttävänä opiskelijat pitivät sitä, että opettaja ei itse osallistu harjoitteisiin sekä sitä, että opettaja antaa opiskelijoille hyökkäävää (*offensive*) palautetta. Tyttöjä ja poikia oli vastaajina yhtä paljon eikä heidän välillensä ollut merkittävää eroa vastauksissa. Tutkimus toteutettiin kyselynä, jossa oli väittämiä koskien miellyttävää ja epämiellyttävää liikunnanopettajaa ja opiskelijoiden tuli vastata, ovatko he samaa vai eri mieltä väittämistä. (Ivaškienė ym. 2017, 15–18) Näistä tuloksista on siis saattanut rajautua pois joitakin opiskelijoiden mielestä tärkeitä opettajan opetustaitoon liittyviä seikkoja, koska niistä ei ole kyselyssä ollut väittämiä.

Ryanin ym. tutkimuksessa selvitettiin kyselylomakkeella 611 yläkouluikäiseltä oppilaalta Floridassa, mistä he pitivät eniten liikunnanopettajassaan. Tuloksia verrattiin Rican vuonna 1988 tekemään vastaavanlaiseen lukioikäisiä koskeneeseen tutkimukseen. Mielenkiintoista oli, että yläkoululaiset kokivat kaikkein tärkeimmäksi opettajan omat lajitaidot, kun taas lukiolaiset listasivat ne vasta kahdeksanneksi tärkeimmäksi. Toisaalta lukiolaiset arvostivat liikunnanopettajan tietoja ja lajituntemusta hieman korkeammalle (2. tärkein) kuin yläkoululaiset (4. tärkein). (Ryan ym. 2003) Myös Mattilan (2019, 61–62) tutkimuksessa yläkoululaiset korostivat liikunnanopettajan lajitaitojen merkitystä, kun taas Kaukasen ja Ketolan (2000) tuloksissa harvempi lukioikäinen mainitsee lajiosaamista hyvän opettajan kriteerinä.

3.2 Persoonallisuus

3.2.1 Yläkoululaisten näkemykset liikunnanopettajan persoonallisuudesta

Oppilaat arvostavat monenlaisia persoonallisuuspiirteitä opettajassaan, ja eri tutkimuksissa tuodaan esille erilaisia hyvän liikunnanopettajan ominaisuuksia. Ystävällisyys ja hauskuus ovat kuitenkin sellaisia hyvän liikunnanopettajan ominaisuuksia, jotka tulevat yläkoululaisilla esille useammassa tutkimuksessa (esim. Lamminaho-Saarinen 2019, 47; Ryan ym. 2003, 38; Sparks ym. 2015, 15). Oppilaille on tärkeää, että opettaja kohtelee heitä ystävällisesti ja vitsailee heidän kanssaan. Myös opettajan kehonkielellä on merkitystä. (Sparks ym. 2015, 15) Hyvän liikunnanopettajan tulisi olla myös ymmärtäväinen (Lamminaho-Saarinen 2019, 47; Ravizza 2005, 48). Ymmärtäväisyyden tulisi Ravizzan (2005, 48) mukaan näkyä etenkin siinä, että opettaja ei tuomitse tehdyistä virheistä, vaan antaa toisen mahdollisuuden yrittää. Opettajalta toivotaan myös ymmärtäväisyyttä siinä, jos oppilas ei aina syystä tai toisesta pysty liikkumaan kunnolla (Lamminaho-Saarinen 2019, 47).

Innostavuus on oppilaiden mielestä tärkeää. Sparks ym. (2015) ovat tutkineet, millainen liikunnanopettaja tukee australialaisten oppilaiden kokemusta yhteenkuuluvuudesta, ja yksi tällaisen liikunnanopettajan merkki on oppilaiden mukaan innostavuus. Tutkimuksessa innostavaan opettajaan liitettiin adjektiiveja kuten iloinen, energinen ja eloisa. Erään tutkittavan mukaan liikunnanopettaja vaikuttaa aina olevan iloinen ihan vain siitä, että saa olla liikunnanopettaja, kun taas jotkut muut opettajat vaikuttavat siltä, etteivät edes haluaisi olla opettajia. (Sparks ym. 2015, 14–15) Innostava opettaja on selkeästi kiinnostunut opetettavasta aiheesta (Laine 2008, 42; Sparks ym. 2015, 14–15). Innostus myös tarttuu helposti opettajasta oppilaisiin (Häkkinen & Välisaari 2010, 24).

Lamminaho-Saarisen (2019, 47) tutkimuksessa oppilaat arvostivat liikunnanopettajassaan eniten rentoutta ja reippautta. Opettajan siis toivotaan suhtautuvan asioihin rennosti, mutta olevan kuitenkin aikaansaava ja aktiivinen. Myös Sparksin ym. (2015, 14–15) mukaan hyvä ja yhteisöllisyyttä tukeva opettaja on energinen ja aina hyvällä tuulella. Opettajan ei kuitenkaan tulisi olla liian rento, vaan osata olla myös jämäkkä ja säilyttää auktoriteetti. Hyvällä tavalla jämäkkä opettaja on oppilaiden mielestä reilu ja tukee luokan hyvää ja motivoivaa ilmapiiriä. (Raufelder ym. 2016, 36)

3.2.2 Lukiolaisten näkemykset liikunnanopettajan persoonallisuudesta

Lukiolaisten mielestä liikunnanopettajan tärkeimpiä persoonallisuuspiirteitä ovat yläkoululaisten lailla hauskuus ja ystävällisyys (Cirit & Gölünük Başpınar 2021, 109–111; Ivaškienė ym. 2017, 15–16; Kaukanen & Ketola 2000, 68; Ryan ym. 2003, 38 Zalech 2011, 123). Esimerkiksi Ivaškienėn ym. (2017, 15–16) tutkimuksessa noin 90 prosenttia liettualaisista lukiolaisista arvosti liikunnanopettajassa ystävällisyyttä. Vastaajista 75 prosenttia oli samaa mieltä siitä, että huumorintaju on tärkeää liikunnanopettajalla. Myös rauhallisuutta ja luovuutta pidettiin tärkeinä ominaisuuksina. (Ivaškienė ym. 2017, 15–16) Zalechin (2011) puolalaisessa tutkimuksessa, jossa hän tutki 744 lukiolaisen käsityksiä hyvän liikunnanopettajan persoonallisuuspiirteistä, oli huumorintaju poikien keskuudessa tärkein (47,6 %) opettajan persoonallisuuspiirre. Tyttöjen vastauksissa huumorintaju (34,4 %) tuli vasta ymmärtäväisyyden (61,8 %) ja kärsivällisyyden (44,6 %) jälkeen. (Zalech 2011, 123). Vastaavaa eroa huumorintajun arvostamisessa tyttöjen ja poikien välillä ei Ivaškienėn ym. (2017) tutkimuksessa havaittu.

Cirit ja Gölünük Başpınar (2021) ovat tutkineet turkkilaisten lukioikäisten opiskelijoiden vertauskuvia liikunnanopettajista. Tutkimukseen osallistuneita 381 opiskelijaa pyydettiin täydentämään lause ”Liikunnanopettaja on kuin ..., koska ...”. Tutkijat luokittelivat vastaukset pääluokkiin, joista opettajan persoonallisuuteen liittyvistä luokista suurimmat olivat hauska, hyvä tyyppi, ahkera ja ystävällinen. Tutkimuksessa ei suoraan kysytty, millainen on hyvä liikunnanopettaja. Osa vertauskuvista olikin negatiivisia, mutta tutkijoiden tekemän luokittelun mukaan niitä oli sekä tytöillä että pojilla vain noin 15 prosenttia vastauksista. (Cirit & Gölünük Başpınar 2021) Niissä vertauskuvissa, joiden sävy oli positiivinen, voidaan olettaa opiskelijoiden tuoneen esiin ominaisuuksia, joita heidän mielestään tulisi hyvällä liikunnanopettajalla olla.

Kaukasen ja Ketolan (2000, 68) mukaan lukio-opiskelijat arvostivat opettajan luonteenpiirteistä eniten huumorintajuisuutta (39 %). Vastaajien mukaan koululiikunnan ei tulisi olla vakavaa kilpailua, vaan opettajan tulisi huumorin avulla tuoda tunteihin rentoutta. Rentous olikin heti iloisuuden jälkeen kolmanneksi arvostettavin ominaisuus liikunnanopettajalla. Kun opettaja on rento, on kaikilla mahdollisuus saada positiivisia kokemuksia liikuntatunneilta. (Kaukanen & Ketola 2000, 68) Rentouden ohella lukiolaiset ovat liittäneet hyvään liikunnanopettajaan rauhallisuuden (Ivaškienė ym. 2017, 15–16) ja kärsivällisyyden (Zalech 2011, 123), eli

liikunnanopettajan ei tarvitse olla hyperaktiivinen tai ylienerginen. Rentouden ja rauhallisuuden ohella opettajan tulisi kuitenkin lukiolaisten mielestä olla jämäkkä, jotta tunneilla pysyy järjestys. Iloisuus taas näkyy oppilaiden mukaan siinä, että positiivisen opettajan kanssa on mukava toimia ja opettajaa pidetään tällöin hyvänä tyyppinä. (Kaukanen & Ketola 2000, 68)

Ulkonäkö ei liity varsinaisesti persoonallisuuteen, mutta monissa tutkimuksissa nousee esille toiveet liikunnanopettajan sporttisesta ulkonäöstä. Esimerkiksi Ciritin ja Gölünük Başpınarin (2021, 111) tutkimuksessa turkkilaisten opiskelijoiden mielikuvat liikunnanopettajasta liittyivät selkeästi kaikkein eniten luokkaan ”urheilullinen ja fyysisesti vahva” (32 %). Myös Kaukasen ja Ketolan (2000, 85) keräämissä ainekirjoituksissa 27 opiskelijaa mainitsi hyvän liikunnanopettajan yhdeksi tärkeäksi ominaisuudeksi liikunnallisuuden ja sporttisuuden. Ivaškienén ym. (2017, 16) tutkimuksessa opettajan urheilullista olemusta (62 %) pidettiin lähes yhtä tärkeänä kuin luovuutta (65 %). Liikunnallisen ulkonäön arvostamisessa ei ollut merkitsevää eroa tyttöjen ja poikien välillä (Ivaškiené ym. 2017, 16).

Ryanin ym. (2003) tutkimuksessa, jossa vertailtiin yläkoululaisten ja Rican 1980-luvulla tutkimien lukiolaisten suhtautumista liikunnanopettajaansa, ei havaittu suurta eroa opettajan arvostetuissa persoonallisuuspiirteissä. Lukiolaiset pitivät ystävällisyyttä kaikkein tärkeimpänä, kun taas yläkoululaisilla se tuli toiseksi tärkeimpänä. Opettajan tasapainoisuutta ihmisenä pidettiin myös lähes yhtä tärkeinä (yläkoulussa 5. sija ja lukiossa 4. sija). Suurin ero syntyi huumorintajussa, josta lukiolaiset pitivät kolmanneksi eniten liikunnanopettajassaan. Yläkoulussa huumorintaju ylsi vasta kuudennelle sijalle. (Ryan ym. 2003, 38)

3.3 Vuorovaikutus

3.3.1 Yläkoululaisten näkemykset liikunnanopettajan vuorovaikutuksesta

Monet asiat, joita oppilaat pitävät hyvän opettajan ominaisuuksina, liittyvät opettajan ja oppilaan väliseen vuorovaikutukseen sekä siihen, miten opettaja kohtaa oppilaansa. Esimerkiksi Ravizzan (2005, 48) tutkimuksessa, jossa yhdysvaltalaisia oppilaita pyydettiin kuvailemaan välittävää opettajaa, liittyi suuri osa vastauksista opettajan ja oppilaan väliseen vuorovaikutussuhteeseen. Myös Raufelderin ym. (2016, 34) tutkimuksessa kaikki 86 tutkittavaa mainitsivat tärkeäksi hyvän opettajan ominaisuudeksi henkilökohtaisen

vuorovaikutuksen oppilaiden kanssa. Kaikista hyvän opettajan ominaisuuksista juuri vuorovaikutukseen liittyvät asiat saivat kaikkein eniten mainintoja (Raufelder ym. 2016, 34).

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ on listannut yhdeksi opettajuuden perusarvoksi oikeudenmukaisuuden (OAJ 2020). Myös yläkoululaisten mielestä hyvä liikunnanopettaja on sellainen, joka kohtelee kaikkia tasa-arvoisesti, mikä käy ilmi monissa alan tutkimuksissa (Laine 2008, 41; Lamminaho-Saarinen 2019, 39; Mattila 2019, 63; Ravizza 2005, 48–49, Sparks ym. 2015, 17–18). Lamminaho-Saarisen pro gradussa lähes jokainen oppilas toivoi opettajalta tasapuolisuutta. Tasapuolisuuden tulisi oppilaiden mukaan näkyä tasavertaisessa kohtelemisessa, kaikkien oppilaiden kuuntelussa ja kannustamisessa, oppilaiden hyväksymisessä sekä siinä, ettei opettaja suosi ketään oppilasta (Lamminaho-Saarinen 2019, 39). Laineen (2008) pro gradussa aikuiset haastateltavat muistelivat kahdeksannen luokan koululiikuntaa ja liikunnanopettajaansa. Tutkittavia oli vain kolme, mutta kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että opettajan tulee kohdella tasa-arvoisesti niin hyviä kuin huonojakin oppilaita, ja että kaikki tulisi ottaa tasapuolisesti huomioon (Laine 2008, 41).

Oppilaiden mielestä hyvä liikunnanopettaja on myös sellainen, jonka kanssa on helppo jutella (Ravizza 2005, 48; Ryan ym. 2003, 38; Sparks ym. 2015, 14). Etenkin sitä, että opettaja on kiinnostunut oppilaasta henkilökohtaisesti ja juttelee myös muista kuin kouluun liittyvistä asioista, pidetään tärkeänä. Esimerkiksi Ravizza (2005, 48–49) mukaan oppilaiden mielestä välittävä opettaja on helposti lähestyttävä ja hänellä on aikaa kuunnella oppilaan huolia ja jutella niistä oppilaan kanssa. Opettajan tulisi tehdä itsestään helposti lähestyttävä tuntien ulkopuolella, sillä sitä pidetään tärkeänä osoituksena siitä, että opettaja on kiinnostunut oppilaistaan (Ravizza 2005, 48–49). Myös Sparksin ym. (2015, 14) tutkimuksessa pidettiin tärkeänä sitä, että opettaja juttelee oppilaiden kanssa kahden kesken ja osoittaa kiinnostusta oppilaan asioita kohtaan.

Molemminpuolinen kunnioitus on opettaja-oppilas-suhteessa olennaista (Ravizza 2005, 48). Hyvän opettajan tulisi oppilaiden mielestä arvostaa ja kunnioittaa oppilaita (Raufelder ym. 2016, 34; Ravizza 2005, 48; Sparks ym. 2015, 17–18). Raufelderin ym. (2016, 34) kysyessä saksalaisilta oppilailta hyvän opettajan ominaisuuksista, mainitsi suurin osa (88 %) opettajan arvostuksen oppilaita kohtaan. Oppilaat toivovat opettajalta hyväksyntää ja onnistumisten huomiointia. Arvostamiseen kuuluu myös rohkaiseminen, joka auttaa oppilaita uskomaan itseensä. (Raufelder ym. 2016, 34) Oppilaita voi rohkaista esimerkiksi olemalla

palautteenantotilanteissa kannustava. Lamminaho-Saarisen (2019, 39) tutkimuksessa kannustaminen nousi yhdeksi tärkeimmistä liikunnanopettajan vuorovaikutukseen liittyvistä tekijöistä. Oppilaiden mukaan hyvä liikunnanopettaja on kannustava ja tsemppaava sekä motivoi oppilaita liikkumaan (Lamminaho-Saarinen 2019, 39). Myös Mattilan (2019, 63) mukaan oppilaat kokevat kannustavan ja avuliaan opettajan motivoivaksi ja mukavaksi. Kannustava opettaja lisää oppilaiden yrittämistä ja viihtymistä tunneilla (Mattila 2019, 63).

3.3.2 Lukiolaisten näkemykset liikunnanopettajan vuorovaikutuksesta

Yläkoululaisten tavoin myös lukiolaiset pitävät hyvänä liikunnanopettajana sellaista, jonka kanssa on helppo jutella (Ivaškienė ym. 2017, 15–16; Kaukanen & Ketola 2000, 67; Ryan ym. 2003, 38). Opiskelijoiden mielestä opettajan tulisi luontevasti keskustella heidän kanssaan koulun ulkopuolisistakin asioista ja olla perillä nuorisokulttuurista sekä siitä, millaiset asiat opiskelijoita kiinnostavat. Keskustelemisen tulisi olla rentoa ja mukavaa, jotta opiskelijat kokisivat opettajan helpommin lähestyttäväksi. (Kaukanen & Ketola 2000, 67) Myös Ivaškienėn ym. (2017, 16) tutkimuksessa painottui luontevan keskustelun merkitys, sillä kysyttäessä hyvän liikunnanopettajan ominaisuuksista 82 prosenttia vastaajista piti keskusteluyhteyttä tärkeänä. Ricen tutkimuksessa liikunnanopettajan vuorovaikutukseen liittyvistä tekijöistä tärkeimmäksi nousi juuri keskustelemisen helppous (Ryan ym. 2003, 38). Liikunnanopettajan tulee lukiolaisten mukaan olla aidosti kiinnostuneita oppilaistaan (Ivaškienė ym. 2017, 15–16; Ryan ym. 2003, 38).

Tasapuolisuus ei lukiolaisten vastauksissa korostunut yhtä paljoa kuin yläkoululaisilla. Tasapuolisuuden arvostus näkyy kuitenkin esimerkiksi siinä, että opiskelijat toivovat opettajan kuuntelevan tapapuolisesti kaikkien opiskelijoiden mielipiteitä (Ivaškienė ym. 2017, 15–16; Kaukanen & Ketola 2000, 67) ja antavan kaikille tasapuolisesti palautetta ilman ”lellikkejä” (Kaukanen & Ketola 2000, 65). Ainoastaan Zalechin (2011, 123) tutkimuksessa puolalaisten opiskelijoiden (n=744) vastauksissa korostui selkeästi reiluuden arvostaminen, sillä sekä tytöt että pojat pitivät sitä toiseksi tärkeimpänä hyvän liikunnanopettajan ominaisuutena. Ilmiötä voi selittää se, että Zalechin tutkimus oli ainoa kyselytutkimus, jossa jokin vastausvaihtoehdoista liittyi opiskelijoiden tasapuoliseen kohteluun. Tuloksia on siksi haastava verrata yläkoululaisia koskeviin tutkimuksiin.

Kaukasen ja Ketolan (2000, 65) tutkimuksessa opiskelijat pitivät tärkeänä sitä, että opettaja on kannustava ja antaa positiivista palautetta. Opiskelijoiden mukaan opettaja voi positiivisen ja kannustavan palautteenannon avulla luoda tunneille myönteisen ja oppimista tukevan ilmapiirin. Osa opiskelijoista oli sitä mieltä, että opettajan tulisi olla opiskelijoiden ”kaveri”. Toisaalta liiallista kaverillisuutta tulisi välttää, sillä se saatetaan kokea ahdistavana. Myös luottamuksellista suhdetta pidetään tärkeänä. Opiskelijoiden mukaan hyvälle ja luotettavalle liikunnanopettajalle uskaltaa kertoa henkilökohtaisistakin asioista. (Kaukanen & Ketola 2000, 67)

Ryanin ym. (2003) tutkimuksessa yläkoululaisten ja lukiolaisten välillä havaittiin jonkin verran eroja siinä, mitä asioita opettajan ja oppilaiden välisessä vuorovaikutuksessa pidettiin tärkeinä. Suurin ero liittyi opettajan omaan aktiiviseen osallistumiseen luokan kanssa. Yläkoululaiset pitivät tätä kolmanneksi tärkeimpänä (74 %), kun taas lukiolaisten vastauksissa opettajan osallistuminen luokan kanssa tuli vasta toiseksi viimeisenä (53 %) (Ryan ym. 2003, 38). Opettajan aktiivinen osallistuminen ei suoraan liity vuorovaikutukseen, mutta opettajan ollessa itse aktiivinen ja mukana toiminnassa, voi oppilaiden olla helpompi lähestyä opettajaa ja olla hänen kanssaan vuorovaikutuksessa. Lisäksi Ryanin ym. (2003, 38) mukaan opettajan kiinnostusta oppilaita kohtaan pidettiin lähes yhtä tärkeinä, mutta lukiolaisten vastauksissa (4. sija) korostui keskustelemisen helppous yläkoululaisia (8. sija) enemmän.

4 POHDINTA

Tämän työn tarkoituksena oli selvittää, millainen on oppilaiden mielestä hyvä liikunnanopettaja. Lisäksi tavoitteena oli vertailla yläkoululaisten ja lukiolaisten näkemyksiä hyvän liikunnanopettajan ominaisuuksista. Sekä yläkoululaisten että lukiolaisten vastauksista kävi ilmi, että hyvän liikunnanopettajan tulisi olla ystävällinen, hauska sekä kiinnostunut oppilaistaan; lisäksi hyvän liikunnanopettajan kanssa on helppo jutella (esim. Ivaškienė ym. 2017, 16; Ryan ym. 2003, 38, Sparks ym. 2015, 14). Hyvä liikunnanopettaja osaa suunnitella monipuolisia liikuntatunteja ja hän tietää paljon oppiaineesta (Ivaškienė ym. 2017, 16; Lamminaho-Saarinen 2019, 43; Kaukanen & Ketola 2000, 63–66). Liikunnanopettajan tulisi molemmilla kouluasteilla olla rento mutta tarpeen tullen myös jämäkkä (esim. Lamminaho-Saarinen 2019, 47; Kaukanen & Ketola 2000, 68).

Yläkoululaisten ja lukiolaisten näkemykset hyvästä liikunnanopettajasta olivat siis samansuuntaisia ja etenkin liikunnanopettajan persoonallisuudessa arvostettiin hyvin samanlaisia asioita. Kuitenkin vastauksissa ilmeni eroja sekä opetustaidon ja opettajan omien lajitaitojen suhteen että vuorovaikutukseen liittyen tasapuolisuuden arvostamisessa. Yläkoululaiset pitivät sekä opettajan omia liikuntataitoja että oppilaiden tasapuolista kohtelua tärkeinä (esim. Mattila 2019), kun taas lukiolaisten vastauksissa näitä ominaisuuksia ei juurikaan tuotu esiin. Mielenkiintoista oli, että lukiolaisten vastauksissa näyttäisi kuitenkin korostuvan opettajan liikunnallinen ulkonäkö, sillä se mainittiin lähes kaikissa lukiolaisia koskevissa tutkimuksissa (Cirit & Gölünük Başpınar 2021, 111; Ivaškienė ym. 2017, 16; Kaukanen & Ketola 2000, 85; Ryan ym. 2003, 38). Yläkoululaiset mainitsivat opettajan fyysisen olemuksen vain kahdessa tutkimuksessa (Lamminaho-Saarinen 2019, 43; Ryan ym. 2003, 38), ja niissäkin mainintojen osuus oli vähäinen.

Oppilaiden näkökulmasta hyvällä liikunnanopettajalla on paljon sellaisia ominaisuuksia, jotka ovat yleisesti arvostettuja opettajilla. Esimerkiksi Uusikylä (2006) kuvailee kirjassaan eräänlaista hyvän opettajan muotokuvaa, jossa hyvä opettaja on oikeudenmukainen kannustaja ja opetustaitoinen rohkaisija. Myös Azerin (2005) kokoamissa hyvän opettajan ominaisuuksissa toistuu samoja teemoja kuin tässä työssä; hyvä opettaja rohkaisee, kohtaa oppilaat yksilöinä, luo välittävän ilmapiirin ja kunnioittaa oppilaita. Kuten Stenberg (2011, 49) toteaa, on lista hyvän opettajan ominaisuuksista pitkä. Tämän työn tarkoituksena ei ollutkaan listata kaikkia

mahdollisia hyvän liikunnanopettajan ominaisuuksia, vaan tunnistaa oppilaiden mielestä ne tärkeimmät.

Pienet erot yläkoululaisten ja lukiolaisten näkemyksien välillä voivat johtua monista syistä. Lukiolaiset ovat yläkoululaisia vanhempia, joten heille on saattanut kehittyä erilainen näkemys siitä, mitä he pitävät tärkeänä ja arvostettavana opettajassaan. Esimerkiksi lukiolaiset ovat voineet oivaltaa, että liikunnanopettaja voi olla pätevä opettamaan, vaikkei olisikaan itse erinomainen kaikissa lajeissa. Toisaalta opetussuunnitelmien eroista johtuen opettajalla on hiukan erilainen tehtävä yläkoulussa ja lukiossa, mikä voi osaltaan vaikuttaa eroihin oppilaiden arvostamisissa asioissa. Tutkimukset on myös toteutettu eri maissa, eri ajankohtina ja erilaisin menetelmin, mikä voi selittää osaa eroista yläkoululaisten ja lukiolaisten välillä.

Hyviä liikunnanopettajia on erilaisia, eikä opettajan tarvitse yrittää mahtua tiettyyn muottiin. Tämän työn tulosten perusteella olisi kuitenkin hyvä, jos opettaja yrittäisi olla ystävällinen kaikille, hänellä olisi kyky suhtautua työhönsä sopivan rennosti sekä häneltä löytyisi huumorintajua. Huumorilla on kuitenkin aina varjopuolensa ja etenkin työskennellessä lasten ja nuorten parissa tulee opettajan olla tarkkana, että huumori pysyy asiallisena. Kielteiseksi tai loukkaavaksi koettu huumori saa Anttilan (2008, 186–187) mukaan opiskelijat muuttamaan käsityksensä opettajastaan kielteiseksi. Opettajan olisi myös hyvä olla kiinnostunut oppilaistaan. Lipposen ym. (2017, 103–104) mukaan aito kiinnostus oppilaita ja heidän kokonaisvaltaista kasvuaan kohtaan lisää myös liikunnanopettajien työhyvinvointia. Oma innostus ja positiivinen suhtautuminen oppilaisiin on voimavara, josta ammentaa työniloa (Lipponen ym. 2017, 103–104). Vaikka oppilaiden vastauksissa oli jonkin verran eroa yläkoulun ja lukion välillä, voidaan tiettyjen asioiden, kuten tasapuolisuuden, nähdä olevan yhtä tärkeitä molemmilla kouluasteilla. Sama opettaja voi siis hyvin työskennellä menestyksekkäästi uransa aikana sekä yläkoulussa että lukiossa. Tärkeintä on oppia kuuntelemaan kunkin ryhmän ja yksilön tarpeita ja toiveita sekä pyrkiä vastaamaan niihin mahdollisimman hyvin olemalla kuitenkin oma itsensä.

Tämänkaltaista vertailevaa kirjallisuuskatsausta hyvän liikunnanopettajan ominaisuuksista yläkoulussa ja lukiossa ei Suomessa ole tietoni mukaan aiemmin tehty. Tutkielman avulla saatiin siis koottua sekä kansallisista että kansainvälisistä tutkimustuloksista hyvän liikunnanopettajan ”ideaalimalli” oppilaiden näkökulmasta. Tulosten luotettavuutta heikentää kuitenkin muutamat tekijät. Ensinnäkin tarkasteluun valikoituneet tutkimukset oli toteutettu

hyvin eri tavoin. Osassa tutkimuksista aineistonkeruumenetelmänä oli käytetty avointa ainekirjoitusta, osassa haastattelua ja joissain taas strukturoitua kyselyä. Kyselyissäkin vastausvaihtoehdot vaihtelivat paljon, mikä vaikutti olennaisesti tulosten vertailtavuuteen. Esimerkiksi Ivaškienén ym. (2017) tutkimuksessa vastaajat olisivat saattaneet pitää tärkeänä vaikkapa opettajan iloisuutta ja innostuneisuutta, mutta koska niitä ei ollut vastausvaihtoehdoissa, ei voida saada selville, kuuluvatko nämä oppilaiden mielestä hyvän liikunnanopettajan ominaisuuksiin ja kuinka tärkeiksi he nämä luonteenpiirteet kokisivat. Tutkimukset oli myös toteutettu eri maissa, joten erilaiset kulttuurit, opetussuunnitelmat sekä kouluun liittyvät tavat ja normit voivat selittää vaihtelua tuloksissa.

Yläkoulun ja lukion välistä vertailua haittasi lukiolaisia koskevien tutkimusten pienempi lukumäärä. Lukiolaisia koskevia tutkimuksia oli tarkastelussa vain viisi, kun yläkoululaisia käsitteleviä tutkimuksia oli seitsemän. Näistä Ryanin ym. (2003) tutkimus koski sekä yläkoululaisia että lukiolaisia. Syynä tutkimusten epätasaiseen jakautumiseen oli se, ettei tähän työhön sopivia lukioikäisiä koskevia tutkimuksia löytynyt enempää kuin viisi kappaletta. Tyttöjen ja poikien vastauksia oli eroteltu yhdessä yläkoululaisia koskevassa (Ryan ym. 2003) ja kolmessa lukiolaisia koskevassa tutkimuksessa (Cirit & Gölünük Başpınar 2021; Ivaškiené ym. 2017; Zalech 2011). Tyttöjen ja poikien vastauksissa ei löytynyt merkitsevää eroa muissa kuin Zalechin (2011) tutkimuksessa joidenkin ominaisuuksien osalta. Eroihin saattoi kuitenkin vaikuttaa se, että vastaajista tyttöjä oli selvästi enemmän (471) kuin poikia (273) (Zalech 2011, 121–122), kun muissa tutkimuksissa tyttöjen ja poikien jakauma oli paljon tasaisempi (Cirit & Gölünük Başpınar 2021, 109; Ivaškiené ym. 2017, 15; Ryan ym. 2003, 30). Niissäkin tutkimuksissa, joissa tyttöjen ja poikien vastauksia ei ollut eroteltu, on sukupuolten välinen mahdollisesti epätasainen jakauma voinut vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin.

Tarkastelussa käytetyt lähteet vaihtelivat myös laadullisesti paljon toisistaan. Osa lähteistä oli pro gradu -tutkielmia, eikä niiden tasokkuudesta voida olla täysin varmoja. Osa lähteistä taas oli vertaisarvioituja tutkimusartikkeleita, joita voidaan pitää suhteellisen luotettavina lähteinä. Harvassa tutkimuksessa oli päätarkoituksena selvittää hyvän liikunnanopettajan ominaisuuksia, sillä useissa tutkimuksissa oppilaiden mielipidettä hyvästä liikunnanopettajasta tutkittiin jonkin muun ilmiön ohella. Muutamassa tutkimuksessa ei myöskään suoraan tarkasteltu sitä, millainen on hyvä liikunnanopettaja, vaan esimerkiksi Ravizza (2005) tutki sitä, millainen on oppilaiden näkemys välittävästä liikunnanopettajasta. Tutkijana tein kuitenkin valinnan sisällyttää tarkasteluun tällaisetkin tutkimukset, jotka osuivat mielestäni hyvin lähelle työn aihetta.

Joukossa oli myös muutama noin 20 vuotta vanha lähde, joiden tulosten paikkansa pitävyyteen tänä päivänä on syytä suhtautua kriittisesti.

Jotta saataisiin luotettavampaa tietoa hyvän liikunnanopettajan ominaisuuksista sekä vertailukelpoista dataa yläkoulusta ja lukiosta, tulisi jatkossa toteuttaa enemmän Ryanin ym. (2003) tutkimuksen kaltaisia samalla aineistonkeruumenetelmällä toteutettuja tutkimuksia eri ikäisille oppilaille. Näkisin myös, että tutkimusmenetelmät voisivat olla enemmän laadullisia kuin määrällisiä, jotta saataisiin aidompia näkemyksiä ilman vastausvaihtoehtojen ohjailevaa vaikutusta. Jos eroja ilmenee, voisi jatkotutkimuksena selvittää erojen syitä. Toki laadullisissakin tutkimusmenetelmissä on omat heikkoutensa, sillä niiden avulla ei yleensä saavuteta määrällisesti yleistettävää tietoa tutkittavien usein pienestä määrästä johtuen. Kiinnostavaa olisi myös tietää tarkemmin, millainen vaikutus oppilaiden mielestä hyvällä ja välittävällä liikunnanopettajalla voi olla heidän kasvulleen ja kehitykselleen. Lisäksi olisi hyvä selvittää sitä, miten oppilaiden näkemyksiä voitaisiin ottaa yhä paremmin huomioon liikunnanopettajakoulutuksessa, esimerkiksi miten voitaisiin keskittyä opettajan vuorovaikutustaitojen kehittämiseen entistä paremmin.

LÄHTEET

- Allport, G.W. (1937). *Personality: A Psychological Interpretation*. New York: Henry Holt & Company.
- Anttila, T. (2008). Lukiolaisten käsityksiä huumorista ja kokemuksia opettajista huumorin käyttäjinä. Joensuun yliopisto. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 126. Väitöskirja. Viitattu 6.5.2022. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/8742/urn_isbn_978-952-219-152-6.pdf?sequence=1
- Azer, S. (2005). The qualities of a good teacher: How can they be acquired and sustained? *Journal of the Royal Society of Medicine* 98, 67-69.
- Backman, E. & Barker, D. (2020). Re-thinking pedagogical content knowledge for physical education teachers – implications for physical education teacher education. *Physical education and sport pedagogy* 25 (5), 451-463. doi:10.1080/17408989.2020.1734554
- Ball, D.L., Thames, M.H. & Phelps, G. (2008). Content knowledge for teaching. What makes it special? *Journal of Teacher Education* 59 (5), 389-407. doi:10.1177/0022487108324554
- Baro, M. & Buragohain, M. (2014). A comparative study of personality traits between physical education and general education teachers of Assam. *Research Journal of Physical Education Sciences* 2 (8), 17-19.
- Cirit, B. & Gölünük Başpınar, S. (2021). Investigation of secondary school students' metaphorical perceptions for physical education teachers. *Journal of Sport Sciences Researches* 6 (1), 106-117. doi:10.25307/jssr.907270
- Gess-Newsome, J. (1999). *Pedagogical content knowledge: an introduction and orientation*. Teoksessa Gess-Newsome, J. & Lederman, N. (toim.) *Examining Pedagogical Content Knowledge*. 1. painos. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 3–20.
- Heikinaro-Johansson, P. & Lyyra, N. (2018). *Liikunnanopetus ja opetuksen analysointi*. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Jyväskylän yliopistopaino 2018.
- Huhtiniemi, M. (2011). *Vaikuttavia valmiuksia liikunnalta. Vuosina 2001–2005 valmistuneiden liikunnanopettajien työnkuva, koulutuksesta saadut valmiudet sekä koulutustyytyväisyys*. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 23.1.2022. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/27053/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-2011052010893.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Huovinen, T. & Rintala, P. (2017). Yksilön huomioiminen liikuntapedagogiikassa. Teoksessa Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (toim.) Liikuntapedagogiikka. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 410–421.
- Häkkinen, P. & Väliisaari, J. (2010). Helppoja, hyödyllisiä ja halpoja demonstraatioita alakoulun kemian opetukseen. Teoksessa Aksea, M., Pernaa, J. & Rukajärvi-Saarela, M. (toim.) Tutkiva lähestymistapa kemian opetukseen. V Valtakunnalliset kemian opetuksen päivät -symposiumkirja. Helsinki: Kemian opetuksen keskus, Kemian laitos, Helsingin yliopisto, 24–28. Viitattu 17.4.2022. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/306401/Kemian_opetuksen_p_iv_t_2010_PDF_.pdf?sequence=1#page=24
- Ivaškienė, V. Lileikienė, A., Levulienė, G. & Markevičius, V. (2017). Attitudes of 15–16 year-old pupils with a sufficient level towards the physical education teacher and their behaviour. *Baltic Journal of Sport & Health Sciences* 1 (104), 14-19. doi: <https://doi.org/10.33607/bjshs.v1i104.12>
- Jaakkola, T. (2017). Liikuntataitojen opettaminen. Teoksessa Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (toim.) Liikuntapedagogiikka. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 351–366.
- Jaakkola, T. & Mononen, K. (2017). Opetustapahtuman ohjaaminen: ohjeet, näytöt ja palautteenantaminen. Teoksessa Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (toim.) Liikuntapedagogiikka. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 320–332.
- Kaukanen, P. & Ketola, K. (2000). Hyvä liikunnanopettaja. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 11.4.2022. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/9594/kaukanen_ketola.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kiviniemi, K. (2000). Opettajan työtodellisuus haasteena opettajankoulutukselle. Opettajien ja opettajankouluttajien käsityksiä opettajan työstä, opettajuuden muuttumisesta sekä opettajankoulutuksen kehittämishaasteista. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakoitihankkeen (OPERO) selvitys 14. Helsinki: Opetushallitus.
- Koivula, P., Laine, U., Pietilä, M. & Nordström, S. (2017). Valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet. Teoksessa Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (toim.) Liikuntapedagogiikka. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 256–275.
- Kokkonen, M. (2017). Liikunta sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyä edistävien tunne- ja ihmissuhdetaitojen tukijana. Teoksessa Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (toim.) Liikuntapedagogiikka. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 185–214.

- Kollin, T. (2019). Kuudesluokkalaisten oppilaiden näkemyksiä Perusopetuksen opetussuunnitelman 2014 liikunnan oppiaineen arvioinnin kohteista. Lapin yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 8.4.2022. <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63951/Kollin%20Tiia.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Koponen, J. (2017). Opetussuunnitelmat käytännön opetustyön näkökulmasta. Teoksessa Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (toim.) Liikuntapedagogiikka. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 556–563.
- Laine, S. (2008). ”Ihana opettaja” – kokemuksia liikuntatuntien ilmapiiristä, liikuntatunneilla viihtymisestä ja liikunnanopettajasta seitsemän vuoden takaa. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 14.3.2022. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/18924/URN_NBN_fi_jyu-200809015695.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Lamminaho-Saarinen, T. (2019). Hyvän liikunnanopettajan ominaisuuksia 2000-luvulla. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 11.4.2022. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/63802/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201905082473.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Lauritsalo, K. (2014). ”Usually I like school PE but...”. School physical education described in Internet discussion forums. University of Jyväskylä. Studies in Sport, Physical Education and Health 207. Väitöskirja. Viitattu 6.4.2022. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/43635/978-951-39-5726-1_vaitos_14062014.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Lipponen, H., Hirvensalo, M., & Ilmanen, K. (2017). Arvostus, yhteisöllisyys ja oppilaiden tukeminen ammatissa pitkään työskennelleiden liikunnanopettajien kokeman työhyvinvoinnin ytimessä. Liikunta ja tiede, 54 (2–3), 99–105. Viitattu 17.4.2022. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/54781/lipponenhirvensaloilmanenarvostus.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Liukkonen, J., Barkoukis, V., Watt, A. & Jaakkola, T. (2010). Motivational Climate and Students’ Emotional Experiences and Effort in Physical Education. The Journal of Educational Research 103 (5), 295-308. doi:10.1080/00220670903383044
- Liukkonen, J. & Jaakkola, T. (2017). Oppimista tukevan motivaatioilmaston luominen. Teoksessa Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (toim.) Liikuntapedagogiikka. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 290–303.
- Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019. (2019). Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet

- 2019:2a. Viitattu 16.3.2022.
<https://eperusteet.opintopolku.fi/beta/#/fi/lukiokoulutus/6828810/oppiaine/6834387>
- Mattila, S. (2019). Yläkouluikäisten nuorten kokemuksia liikuntatuntiviihtyvyyteen vaikuttavista tekijöistä. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 12.3.2022.
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/65513/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201909164159.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Moore, A. (2004). The good teacher: dominant discourses in teacher education. E-kirja. Lontoo ja New York: Routledgefalmer. Viitattu 6.4.2022.
- Mosston, M. & Ashworth, S. (2008). Teaching physical education. First Online Edition. Viitattu 17.2.2022.
https://spectrumofteachingstyles.org/assets/files/book/Teaching_Physical_Edu_1st_Online.pdf
- Mäkelä, K., Hirvensalo, M., Palomäki, S., Herva, H., Laakso, L. (2012). Liikunnanopettajaksi vuosina 1984–2004 valmistuneiden työtyytyväisyys. Liikunta & Tiede 49 (1), 67–74. Viitattu 17.4.2022.
https://www.lts.fi/media/lts_vertaisarvioidut_tutkimusartikkelit/2012/l112_tutkimusartikkelit_makela.pdf
- OAJ. (2020). Opettajan arvot ja eettiset periaatteet. Viitattu 5.5.2022.
<https://www.oaj.fi/arjessa/opetustyon-eettiset-periaatteet/opettajan-arvot-ja-eettiset-periaatteet/>
- OAJ. (2021). Tulevaisuuden kokoinen tehtävä. Viitattu 1.3.2022.
<https://www.oaj.fi/kampanjat/tehdään-tulevaisuuksia/>
- Ojanen, M. & Liukkonen, J. (2017). Liikunta ja psyykinen hyvinvointi. Teoksessa Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (toim.) Liikuntapedagogiikka. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 215–233.
- Opetushallitus. (2022a). Liikunnan Lops 2021 -tukimateriaali. Viitattu 6.4.2022.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/liikunnan-lops-2021-tukimateriaali>
- Opetushallitus. (2022b). Liikunnan päättöarviointi. Viitattu 23.1.2022.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/liikunnan-paattoarviointi>
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. (2014). Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Viitattu 10.1.2022.
<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/sisallot/530525?valittu=428782>
- Rantalainen, M. & Kaski, S. (2017). Organisointi ja järjestyksen ylläpito liikuntatunneilla.

- Teoksessa Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (toim.) Liikuntapedagogiikka. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 333–350.
- Raufelder, D., Nitsche, L., Breitmeyer, S., Keßler, S., Herrmann, E. & Regner, N. (2016). Student's perception of "good" and "bad" teachers – Results of a qualitative thematic analysis with German adolescents. *International Journal of Educational Research* 75 (2016), 31-44. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2015.11.004>
- Ravizza, D. (2005). Students' perceptions of physical education teachers' caring. Virginia Polytechnic Institute & State University. Väitöskirja. Viitattu 28.2.2022. <https://vtechworks.lib.vt.edu/bitstream/handle/10919/27809/DRavizzaetd.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Roberts, G. & Treasure, D. (toim.) (2012). *Advances in motivation in sport and exercise*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Ryan, S., Fleming, D. & Maina, M. (2003). Attitudes of middle school students toward their physical education teachers and classes. *The Physical Educator* 60 (2), 28-42. Viitattu 24.3.2022. <https://www.proquest.com/docview/232995278/fulltextPDF/985FAFED6B1B4C33PQ/1?accountid=11774>
- Salin, K., Huhtiniemi, M. & Hirvensalo, M. (2017). Liikunnanopettajan työ ja työtyytyväisyys. Teoksessa Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (toim.) Liikuntapedagogiikka. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 564–581.
- Shen, B., McCaughtry, N., Martin, J.J., Fahlman, M. & Garn, A. (2012). Urban High School Girl's Sense of Relatedness and their Engagement in Physical Education. *Journal of Teaching in Physical Education* 31 (3), 231-245. Viitattu 15.4.2022. <https://www.researchgate.net/publication/235782485>
- Shulman, L. (1987). Knowledge and teaching: Foundations of the new reform. *Harvard Educational Review* 57 (1), 1–21.
- Similä, V. & Simola, V. (2013). Vuosina 2009–2012 valmistuneiden liikunnanopettajien työtyytyväisyys ja suuntautuminen työmarkkinoille. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.4.2022. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/41859/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201306302056.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Soini, T., Kinossalo, M., Pietarinen, J. & Pyhtälö, K. (2017). Osallistamista oppimassa – kohti yhtenäistä ja ymmärrettävää perusopetuksen opetussuunnitelmaa. Teoksessa Korhonen, V., Annala, J. & Kulju, P. (toim.) *Kehittämisen palat, yhteisöjen salat*. Näkökulmia

- koulutukseen ja kasvatukseen. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, 35–58. Viitattu 16.1.2022. <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/31206/634750.pdf?sequence=1#page=37>
- Sparks, C., Dimmock, J., Whipp, P., Lonsdale, C. & Jackson, B. (2015). "Getting connected": High school physical education teacher behaviors that facilitate students' relatedness support perceptions. *Sport, Exercise, and Performance Psychology* 4 (3), 219-236. doi.org/10.1037/spy0000039
- Stenberg, K. (2011). Riittävän hyvä opettaja. PS-Kustannus: Jyväskylä.
- Tammelin, T., Laine, K. & Turpeinen, S. (toim.) (2013). Oppilaiden fyysinen aktiivisuus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 272. Jyväskylä: LIKES.
- Thayer-Bacon, B. & Bacon, C. (1996). *The Journal of General Education* 45 (4), 255-269. Viitattu 15.4.2022. <https://www.jstor.org/stable/27797314>
- Tomlinson, C.A. (2001). How to Differentiate Instruction in Mixed-Ability Classrooms. E-kirja. 2. painos. Association for Supervision and Curriculum Development, Alexandria. Viitattu 11.2.2022. <https://rutamaestra.santillana.com.co/wp-content/uploads/2020/01/Classrooms-2nd-Edition-By-Carol-Ann-Tomlinson.pdf>
- Tomlinson, C.A. (2005). Grading and differentiation: Paradox or good practice? *Theory in the Practice* 44 (3), 262-269. doi:10.1207/s15430421tip4403_11
- Uusikylä, K. (2006). Hyvä, paha opettaja. Helsinki: Minerva Kustannus.
- Wirkkala, S. (2002). Innostava liikuntatunti oppilaan näkökulmasta. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 1.4.2022. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/9611/1/swirkka.pdf>
- Zalech, M. (2011). Positive personality traits as an element of creating the image of a physical education teacher. *Baltic Journal of Health and Physical Activity* 3 (2), 121-128. doi:10.2478/v10131-011-0012-6